

szereg atrakcyjnych form tego typu współpracy. Marginalne miejsce w stosunku RFN z partnerami w Europie Zachodniej zajmują nadal Hiszpania i Portugalia. RFN udziela tym krajom znacznej pomocy gospodarczej, lecz nie zmienia to stanu rzeczy, że kraje te nadal znajdują się na peryferiach polityki zagranicznej RFN.

Ostatni blok zagadnień stanowiły problemy przemian w strukturze społecznej RFN, w tym również działalności ruchów alternatywnych („Zieloni”, ruchy pokojowe). Przemiany w strukturze społecznej obejmują również wzrastający liczebnie udział robotników cudzoziemskich i ich rodzin w życiu społecznym RFN. Jest to kolejne następstwo polityki gospodarczej RFN początku lat siedemdziesiątych.

Na marginesie sesji warto odnotować głosy uczestników, którzy sygnalizowali brak współpracy na linii nauka — publicystyka w kwestii popularyzacji problematyki niemieckiej w społeczeństwie polskim. Wydaje się jednak, że fakt zorganizowania konferencji w Serocku wpłynie — chociażby w części — na zmianę tego stanu rzeczy.

Cenna jest również zapowiedź wydania wygłoszonych podczas sesji referatów w postaci zeszytu prasoznawczego RSW „Prasa—Książka—Ruch”. Zeszyt ten będzie przeznaczony dla szerokiej rzeszy odbiorców w środowisku dziennikarskim. Wydaje się, że inicjatywa wydania monotematycznego zeszytu prasoznawczego pozwoli zachować niektóre chociażby elementy dyskusji prowadzonej podczas sesji w Serocku.

Uczestnicy sesji wyrazili opinię, że sesja tego typu powinna zostać powtórzona w niedługim czasie, biorąc szczególnie pod uwagę szybką ewolucję wydarzeń wewnętrznych w Republice Federalnej Niemiec i ich wpływ na stosunki dwustronne PRL—RFN.

Stanisław H. Kaj

SESJA NAUKOWA: LATA WOJNY I OKUPACJI HITLEROWSKIEJ NA TERENIE WIELKOPOLSKI 1939 - 1945 W FILMIE I FOTOGRAFII

Dnia 19 lutego 1987 r. odbyła się w Pałacu Kultury w Poznaniu sesja poświęcona latom wojny i okupacji hitlerowskiej na terenie Wielkopolski w filmie i fotografii. Organizatorem sesji była Okręgowa Komisja Badania Zbrodni Hitlerowskich w Poznaniu — Instytut Pamięci Narodowej przy współudziale Instytutu Zachodniego i Wojewódzkiego Archiwum Państwowego w Poznaniu. Wzięli w niej udział przedstawiciele poznańskiego i pomorskiego środowiska naukowego, Głównej i Okręgowych Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich — Instytutu Pamięci Narodowej, wymiaru sprawiedliwości i prokuratury, regionalnych muzeów martyrologii, redaktorzy prasy i telewizji, członkowie Związku Bojowników o Wolność i Demokrację oraz liczni przedstawiciele mieszkańców Poznania, którzy w przeszłości ryzykując życie, dokumentowali lub pomagali w dokumentacji polityki i zbrodni okupanta hitlerowskiego w latach II wojny światowej.

Duże zainteresowanie sesją zaskoczyło w pewnym stopniu jej organizatorów, a udział w niej wielu osób, w tym także młodzieży, nie związanych profesjonalnie z omawianą problematyką świadczyło z jednej strony o potrzebie społecznej podjętego tematu, z drugiej atrakcyjności jego prezentowania.

Konferencję otworzył przewodniczący Okręgowej Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich w Poznaniu doc. dr Marian Olszewski, zwracając uwagę na znacze-

nie filmu i fotografii dla badań naukowych okresu wojny jako dokumentów zaświadczających o charakterze okupacji i rozmiarach zbrodni popełnionych przez okupanta.

Następnie redaktor Kazimierz Miynarz wygłosił referat na temat roli powstałych w latach okupacji filmów i fotografii jako dokumentów przedstawiających okupację nie tylko w aspekcie czynów zbrojnych ruchu oporu, lecz także obrazujących codzienne dni okupowanego kraju i zbrodnie hitlerowskie dokonane w Polsce. W swym wystąpieniu zwrócił szczególną uwagę na niewielkie — jak dotąd — wykorzystanie zachowanych z tych lat filmów i fotografii, w tym także niemieckich.

Następnie uczestnicy sesji obejrzeni dwa unikalne filmy, nakręcone w Poznaniu przez dra Adama Glapę. Pierwszy, zatytułowany „Wieczornica ludowa”, zrealizowany w 1942 r. według własnego scenariusza z udziałem około 30 osób (ubranych w polskie stroje regionalne) oraz kapeli ludowej z Domachowa k. Gostynia. Drugi film, zatytułowany „Z szarych dni”, zrealizował dr Głapa również według własnego scenariusza w 1943 r. Warta odnotowania jest informacja, że wymienione materiały filmowe wywołane zostały w laboratoriach Berlina, Pragi i Wiednia.

Kolejną projekcję, zatytułowaną „Polacy i miasta wielkopolskie na fotografii dokumentalnej”, zaprezentował dr Henryk Zimniak wyświetlając 140 przeźroczy wypożyczonych z 12 archiwów i od osób prywatnych. Przedstawiały one m. in. wrzesień 1939 r. w zajmowanej przez *Wehrmacht* Wielkopolsce, egzekucje publiczne i inne formy bezpośredniej eksterminacji na tym obszarze, wysiedlenia i wywózki na roboty przymusowe poza teren Wielkopolski, roboty przymusowe Polaków i Żydów, niszczenie zabytków kultury narodowej, grabież i konfiskatę polskiego mienia, różne formy dyskryminacji ludności polskiej oraz ruchu oporu i konspiracyjną działalność Polaków w latach okupacji.

Zaprezentowano także zdjęcia wykonane z ukrycia w latach okupacji przez Mieczysława Knapskiego, przedstawiające m. in. niszczenie Pomnika Wdzięczności w Poznaniu, obozy dla jeńców brytyjskich i Żydów, wyzwalanie miasta w początkach 1945 r. i cmentarzy żołnierzy radzieckich poległych w czasie walk o Poznań na placu Adama Mickiewicza.

Uczestnikom sesji przedstawiono dwa filmy — jeden zrealizowany w Wytwórni Filmów Dokumentalnych w 1971 r. przez Antoniego Staśkiewicza — „Poznań 1939-1942” oraz drugi — „Granica zbrodni Arthura Greisera”, zrealizowany w 1970 r. przez Roberta Stando.

Przedstawiony referat i prezentowane filmy wywołały ożywioną dyskusję. Zwrócono w niej uwagę na potrzebę gromadzenia i zabezpieczenia stale jeszcze rozproszonych i często ulegających zniszczeniu materiałów filmowych i fotograficznych dotyczących lat wojny i okupacji hitlerowskiej. Apelowano o prezentowanie, zwłaszcza młodemu pokoleniu, wszelkiego rodzaju dokumentów, w tym także ikonograficznych dotyczących polityki i zbrodni okupanta hitlerowskiego wobec Polaków.

Dyskusję podsumował doc. dr Marian Olszewski, akcentując w konkluzji słuszność zgłaszanych postulatów zwłaszcza zaś dotyczących konieczności informacji oraz popularyzacji, w tym również poprzez materiał fotograficzny i filmowy, wiedzy o dziejach okupacji hitlerowskiej w Wielkopolsce.

W czasie przerwy w obradach sesji złożono gratulacje i życzenia obchodzącemu w tym dniu 65-lecie urodzin wybitnemu historykowi, profesorowi uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu Czesławowi Łuczakowi, przewodniczącemu Rady Naukowej Głównej Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich w Polsce — Instytutu Pamięci Narodowej. Medal pamiątkowy Ministerstwa Sprawiedliwości,

przyznawany za szczególne zasługi, wręczył Jubilatowi wiceminister dr Józef Muiś, wyrażając słowa uznania dla dorobku i osiągnięć badawczych Profesora.

Życzenia i gratulacje przekazali prof. dr Czesławowi Łuczakowi sekretarz Komitetu Wojewódzkiego PZPR Jan Maćkowiak oraz przyjaciele i uczniowie.

Maria Rutowska

KONFERENCJA NAUKOWA NA TEMAT RUCHU OPORU NA ZIEMIACH POLSKICH WCIELONYCH DO RZESZY 1939 - 1945

W dniach 12 i 13 marca 1987 r. Instytut Zachodni im. Zygmunta Wojciechowskiego przy współudziale Wojskowego Instytutu Historycznego w Warszawie, Głównej Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich w Polsce — Instytutu Pamięci Narodowej oraz Instytutu Nauk Społecznych Wyższej Szkoły Inżynierskiej w Koszalinie zorganizował w Poznaniu konferencję naukową na temat ruchu oporu na ziemiach polskich wcielonych do Rzeszy w latach 1939-1945. W konferencji wzięli udział specjaliści reprezentujący różne dyscypliny naukowe — historię, socjologię, prawo, oraz nieprofesjonaliści, kombatanci ruchu oporu, młodzi pracownicy nauki i liczni przedstawiciele młodego pokolenia spoza środowiska naukowego.

Program konferencji w pierwszym dniu obejmował wystąpienia doc. dra Mariana Olszewskiego nt. stosunków społeczno-politycznych na ziemiach polskich wcielonych do Rzeszy, doc. dra hab. Piotra Matusaka nt. stanu badań nad ruchem oporu w Polsce, doc. dra hab. Władysława Zielińskiego i doc. dra hab. Mieczysława Motasa przedstawiających referat zbiorowy Głównej Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich — Instytutu Pamięci Narodowej nt. źródeł archiwalnych do dziejów ruchu oporu na ziemiach polskich w zbiorach GKBZH — Instytutu Pamięci Narodowej oraz prof. dra hab. Stanisława Nawrockiego nt. hitlerowskiego aparatu zwalczania ruchu oporu na ziemiach wcielonych do Rzeszy na przykładzie Kraju Warty. Obrady plenarne sesji w Sali Malinowej Pałacu Działyńskich otworzył dyrektor Instytutu Zachodniego — prof. dr hab. Antoni Czubiński.

Doc. Marian Olszewski w referacie wprowadzającym wskazał m. in. na potrzebę podjęcia badań dotyczących ruchu oporu od strony kompleksowych zagadnień socjo- i psycho-historycznych oraz podkreślił wagę kompleksowych metod badawczych dla syntezy historycznej tego tematu. Referent podkreślił, iż omawiając zagadnienie ruchu oporu należy widzieć różnice istniejące pomiędzy Generalnym Gubernatorstwem a ziemiami zachodnimi wcielonymi do Rzeszy, gdzie powszechną eksterminacją i likwidacją objęto wszystkie dziedziny życia narodowego, w tym głównie naukę oświatę i szerokie kręgi polskiej inteligencji.

Ogólnym zagadnieniem związanym ze stanem badań nad ruchem oporu w Polsce w historiografii poświęcony był referat doc. Piotra Matusaka. Referent stwierdził m. in., iż w latach 1970-1979 ukazały się 293 pozycje o ruchu oporu, w tym prawie połowa podejmowała temat oddziałów partyzanckich. Większość publikacji powstałych w latach osiemdziesiątych podejmowała natomiast tematy dotyczące Armii Krajowej. W ten sposób — zdaniem mówcy — „zostały niejako odrobione zaległości poprzedniego okresu”.

W obszernym referacie Głównej Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich w Polsce — Instytutu Pamięci Narodowej przedstawiono wszelkie zasoby archiwalne będące w posiadaniu Głównej Komisji, a dotyczące tematu ruchu oporu na ziemiach polskich.